

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ Development of Academic Leadership Indicators for Teachers in Basic Schools in Northeastern Region

วารภรณ์ สารโจน¹ สมเจตน์ ภูศรี² และสุเทพ เมย์ไธสง³

Varaporn Saroj¹, Somjet Poosri² and Suthep Maythaisong³
สาขาวิชาบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม^{1,2}
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม³

Corresponding author, E-mail : va.2509@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูหัวหน้าวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 520 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.974 มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาตั้งแต่ 0.60-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิจัยพบว่า

ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า มีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ จำนวน 75 ตัวบ่งชี้ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านทักษะการสอนอย่างมืออาชีพ มี 13 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบด้านการพัฒนาตนเอง มี 20 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบด้านความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มี 23 ตัวบ่งชี้ 4) องค์ประกอบด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มี 9 ตัวบ่งชี้ และ 5) องค์ประกอบหลักด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพการเรียนรู้ มี 10 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ : การพัฒนาตัวบ่งชี้ ; ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

ABSTRACTS

The objectives of the research were to develop academic leadership indicators for teachers in basic schools in northeastern region and to examine the model of academic leadership indicators for teachers in basic schools which were developed with empirical evidence. The informants consisted of thirteen experts. Subjects used in the research were 520 academic leader teachers in basic schools. The instrument used in the research was a five-rating scale questionnaire with 0.912 of reliability and content validity of .60-1.00. The collected data were analyzed by LISREL model for confirmatory factor analysis.

The results of the research were as follows:

1. The confirmatory factor analysis (CFA) revealed that the 75 instructional leadership indicators covered the 5 main components consisting of 23 indicators of transformational leadership, 20 indicators of self-development, 13 indicators of professional teaching skills, 9 indicators of creative thinking, and 10 indicators of creating atmosphere and environment of learning.

2. The model of the academic leadership indicators for teachers in basic schools was congruent with the empirical data (Chi-Square = 14.86, df = 38, p = 0.98, GFI = 1.00, AGFI = 0.99, RMSEA = 0.00)

The weights of all indicators were positive and the five main components were also positive which were different from high to low: professional teaching skills (0.98), self-development (0.96), creative thinking (0.95), transformation leadership (0.94), and creating atmosphere and environment of learning (0.91) respectively.

Keywords : Development of Indicators ; Academic Leadership of Teachers

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมาทุก ๆ ประเทศทั่วโลกได้ริเริ่มและดำเนินการปฏิรูปการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสู่ยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ และผู้ที่ได้รับผิดชอบในการงานนี้มากที่สุดก็คงหนีไม่พ้นอาชีพครู เพราะโดยหน้าที่แล้วนอกจากครูจะสอนนักเรียนเพื่อให้มีความรู้และความสามารถแล้ว ยังจะต้องพำสอนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้ความคาดหวังของครูในสายตาของคนที่ไปจะถูกยกย่องว่าครูคือ “บุพชนิบุญคุณ” ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและเยาวชน [5] ดังนั้นในการปฏิรูปคุณภาพการศึกษาจะเป็นไปไม่ได้เลยหากปราศจากการพัฒนาหรือการยกระดับคุณภาพครู ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของระบบการศึกษา [8] นั่นเพราะครูเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษา นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นอยู่กับคุณภาพการสอนของครู [13] ครูจะต้องมีความรู้ทางด้านวิชาการซึ่งหมายถึงครูจะต้องแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างครบถ้วนและเหมาะสมตามระดับความรู้ [14]

ประเทศไทยถึงแม้ว่าจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตและการพัฒนาครูสู่การเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยให้ความสำคัญของการปฏิรูปครูเป็นนโยบายของการศึกษาลำดับต้น โดยมีสาระสำคัญ คือ การปฏิรูปครู ยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง โดยปฏิรูประบบการผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียมนานาชาติ มีการทุ่มงบประมาณจำนวนมากด้านการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างจริงจังแต่กลับพบว่า คุณภาพการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนงบประมาณที่ลงทุนด้านการศึกษา ที่พบว่าสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนไทยอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้หากเปรียบเทียบกับนานาชาติใน

ระดับสากล จากการวิเคราะห์สรุปจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับนานาชาติ (PISA) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระบบการศึกษาของประเทศในการเตรียมตัวนักเรียน (อายุ 15 ปี) ที่จบการศึกษาภาคบังคับที่เน้นความรู้และทักษะที่ต้องใช้ในชีวิตจริงนอกโรงเรียนในอนาคตนั้นโดยที่คะแนนผลสอบในปี พ.ศ. 2552 (PISA 2009) ผู้เรียนของไทยได้คะแนนเฉลี่ยในวิชาการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD [16] เช่นเดียวกับรายงานผลการประเมินการศึกษาไทยในเวทีโลก ปี พ.ศ. 2557 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [17] ที่สรุปว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับนานาชาติในปี พ.ศ. 2555 (PISA 2012) ที่เข้ามาของประเทศไทยมีผลการประเมินภาพรวมอยู่ในอันดับที่ 50 จากจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 65 ประเทศ และหากเปรียบเทียบประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก พบว่า ประเทศไทยได้อันดับ 11 จาก 13 ประเทศ ซึ่งสรุปจากผลการประเมินของนักเรียนไทยจากโครงการ PISA ดังกล่าว สะท้อนว่าประเทศไทยยังต้องยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ก้าวทันนานาชาติ และเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบอย่างจริงจัง และต่อเนื่องเพื่อให้มีผลการประเมิน PISA ในปี พ.ศ. 2558 (PISA 2015) มีอันดับและคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น อันจะเป็นผลสะท้อนศักยภาพของพลเมืองไทยว่า มีความสามารถในการแข่งขันในอนาคตได้เมื่อเทียบกับประชาคมโลก เพราะผลจากการประเมิน PISA ได้ถูกนำไปใช้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการลงทุนของประเทศ

จากประเด็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น การมีภาวะผู้นำของครูนั้นจึงสามารถเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน กล่าวคือภาวะผู้นำของครูนั้นเป็นการร่วมมือร่วมพลังและการทำงานร่วมกันของครูอย่างมีจุดมุ่งหมาย และทั้งนี้ภาวะผู้นำของครูนั้น ไม่ใช่ภาวะผู้นำตามคำจำกัดความเกี่ยวกับความรับผิดชอบ หรือบทบาทอย่างเป็นทางการ

ทางการ แต่เป็นการปฏิบัติที่มีความร่วมมือร่วมพลัง เช่น ความร่วมมือทางวิชาชีพในการริเริ่มสิ่งใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียนทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน ระดับกลุ่มสาระหรือระดับโรงเรียน [25] สอดคล้องกับ Strodl (1992 ; อ้างถึงในอาณาจักรนราชพัฒน์.) [18] ที่กล่าวว่า การมีภาวะผู้นำของครูที่แสดงให้เห็นว่าครูที่มีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำในชั้นเรียนนั้น จะประกอบไปด้วยการมีภาวะผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่แฝงอยู่ และมีความสามารถในการระบุลักษณะของปัญหาและข้อขัดแย้ง อีกทั้งได้รับการเสริมพลังอำนาจเพื่อแก้ปัญหา และทั้งนี้ Fullman (1994 ; อ้างถึงในสัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยุทธ์ ชูสอน. [9] ยังได้กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูว่า ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญที่มีความมุ่งมั่นและพัฒนาตนเองไปสู่ครูก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและสนับสนุนช่วยเหลือครูคนอื่นๆ ให้สามารถพัฒนาไปสู่ครูก้าวหน้าด้วย เช่นเดียวกับ Pellicer and Anderson [27] ที่ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำของครูไว้ใน 2 ประเด็น คือ มีความริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการเรียนการสอน และนำไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน โดยก่อให้เกิดผลต่อการปรับปรุงการเรียนรู้อของผู้เรียนและเป็นผู้นำทางการเรียนการสอน กล่าวคือ ความเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอนมิได้ถูกกำหนดจากฝ่ายบริหารแต่เกิดจากตัวของครูเองภายใต้การสนับสนุนของโรงเรียน

จากสภาพการณ์ด้านคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยที่มีผลสัมฤทธิ์อยู่ในอันดับท้าย ๆ ในเวทีการแข่งขันระดับนานาชาติ และปัญหาของคุณภาพผู้เรียนที่มีแนวโน้มตกต่ำลงอย่างต่อเนื่อง นั้น ส่วนใหญ่มองไปที่คุณภาพของครูผู้สอน ซึ่งถึงแม้ว่าเรายังไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นความผิดพลาดในการจัดการเรียนการสอนของครูทั้งหมด แต่จากบทวิเคราะห์สถานการณ์พัฒนาครูทั้งระบบ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียนของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาผู้เรียน ในด้านประสิทธิภาพและศักยภาพครูที่สรุปว่า ครูยังขาดความเป็นนักวิชาการที่จะทำให้ตนเองเป็นผู้มีความรู้ ทำให้มีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน [16] นั้นเพราะงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาและหัวใจสำคัญที่จะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพนักเรียนบรรลุเป้าหมาย งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา และงานวิชาการจึงกลายเป็นงานที่เป็นศูนย์กลางของสถานศึกษาครอบคลุมสถานศึกษาทั้งระบบ (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ; อ้างถึงในมหาวิทยาลัย

ราชภัฏมหาสารคาม) [4] และงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน การใช้ทรัพยากรที่สถานศึกษามีอยู่ในการจัดกิจกรรมทั้งหมดที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในทุก ๆ ด้าน [4] ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า การวิจัยครั้งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาแนวทางหรือเครื่องมือในการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับยุคสมัยของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะทำให้ครูสามารถนำผู้เรียนไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ นำพาโรงเรียนไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ตลอดจนการพัฒนาครูเพื่อให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการต่อไป

คำถามการวิจัย

1. องค์กรประกอบหลัก องค์กรประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอะไรบ้าง
2. โมเดลตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอย่างไร
3. โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อกำหนดองค์ประกอบหลัก องค์กรประกอบย่อยและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อตรวจสอบโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

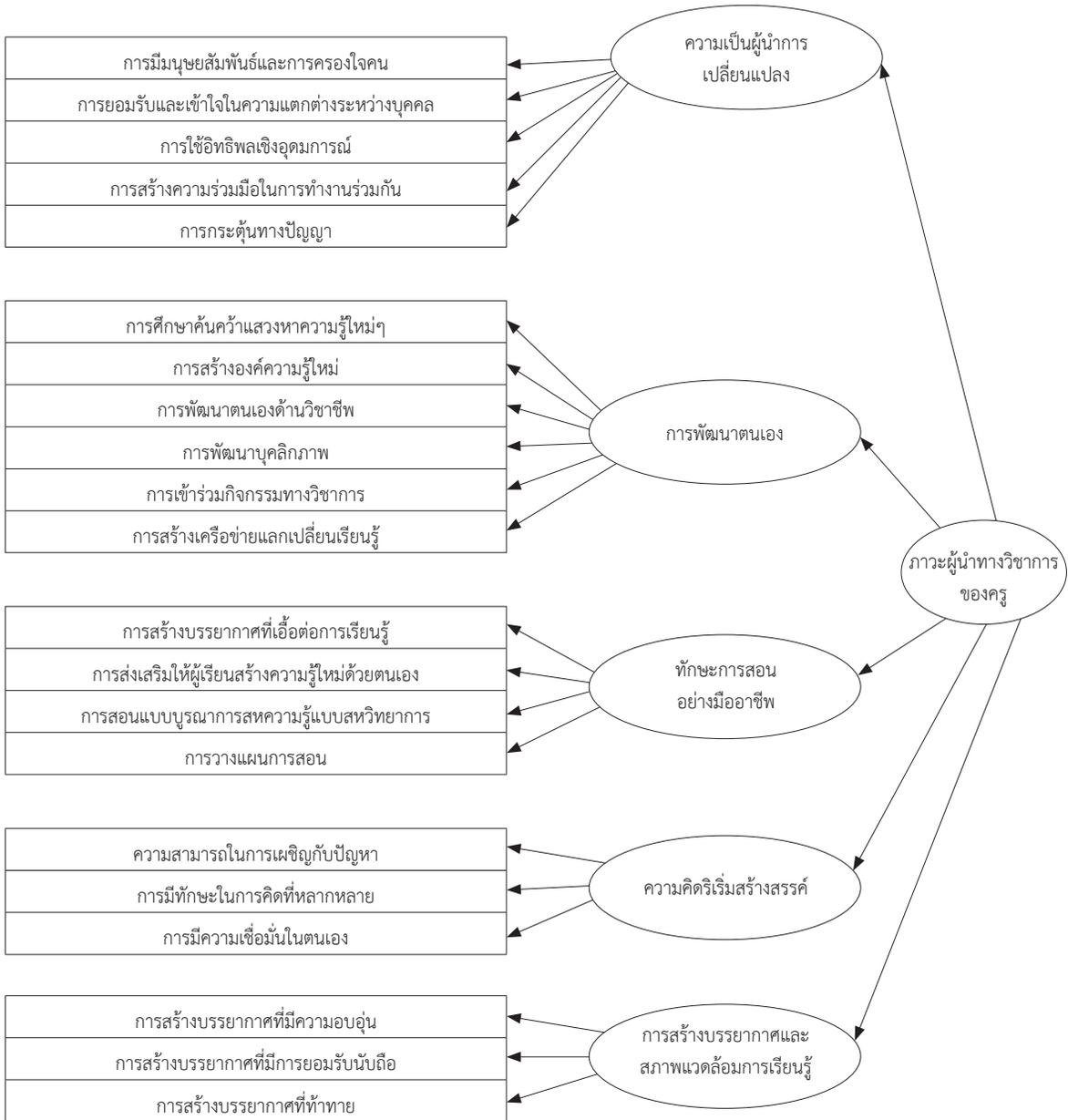
โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

(Conceptual framework) การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 21 องค์ประกอบ รายละเอียดดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้
องค์ประกอบย่อย องค์ประกอบหลัก

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย กำหนดไว้ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 สร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

1.3 ร่างตัวบ่งชี้การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสังเคราะห์จากองค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบหลัก

ระยะที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 กำหนดคุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

2.2 ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ตามแนวคำถาม 2 ประเด็น ดังนี้

คำถามที่ 1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในแต่ละด้านตามผลการสังเคราะห์ของผู้วิจัยครบถ้วนเพียงพอหรือไม่และควรเพิ่มเติมหรือปรับปรุงแก้ไขจากที่ผู้วิจัยนำเสนออะไรบ้าง

คำถามที่ 2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยนำเสนอมีความสัมพันธ์กันหรือไม่เพียงใดและมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในบริบทของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรือไม่ อย่างไร

2.3 สรุปประเด็นจากผลการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับร่างตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม

ระยะที่ 3 การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2558 จำนวน 130,163 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานวิชาการโรงเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2558 จำนวน 520 คน โดยกำหนดอัตราส่วนระหว่างกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย 20 : 1 [22] และได้กลุ่มตัวอย่างมาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage sampling)

3.2 สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อหาคุณภาพของตัวบ่งชี้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแนวคิดของ Likert (Likert five rating scale) โดยดำเนินการดังนี้

1) นำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity)

2) วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence : IOC) โดยกำหนดเกณฑ์คือ ตัวบ่งชี้จะต้องมีค่า IOC > 0.50 ขึ้นไปจึงจะเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความตรงเชิงเนื้อหาสามารถและนำไปใช้ได้ [6] ซึ่งผลจากการวิเคราะห์นี้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 จึงถือว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวสามารถนำไปใช้เป็นข้อคำถามในการพัฒนาตัวบ่งชี้ต่อไปได้

3) การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการทดลองใช้ (Try out) กับครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α -Coefficient) [21] ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่าตั้งแต่ .60 ขึ้นไปซึ่งผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในการวิจัยนี้ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.912

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) จัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ถึงกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 520 คน

2) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามที่ได้รับคืน แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) มีเกณฑ์ประเมิน ดังนี้
 - 4.50 ขึ้นไป มีความเหมาะสมมากที่สุด
 - 3.50 - 4.49 มีความเหมาะสมมาก
 - 2.50 - 3.49 มีความเหมาะสมปานกลาง
 - 1.50 - 2.49 มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.49 ลงมา มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่ใช้ได้

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficiency) โดยกำหนดตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์จะต้องมีความสัมพันธ์กันไม่น้อยกว่า .30 จึงจะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

3. ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy (KMO) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลว่า มีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบหรือไม่ โดยดัชนี KMO จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 เมื่อตัวแปรแต่ละตัวสามารถทำนายได้ด้วยตัวแปรอื่นโดยปราศจากความคลาดเคลื่อน ส่วนค่าในช่วงอื่นๆ แปลความหมายดังนี้

- .80 ขึ้นไป เหมาะสมดีมาก
- .70-79 เหมาะสมดี
- .60-69 เหมาะสมปานกลาง
- .50-59 เหมาะสมน้อย
- น้อยกว่า .50 ไม่เหมาะสมที่จะนำข้อมูลชุดนี้มา

วิเคราะห์องค์ประกอบ

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดข้อมูลต้องมีค่าดัชนี KMO มากกว่า .50 จึงนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้

4. ค่าสถิติของ Bartlett (Bartletttest of sphericity) เพื่อใช้ทดสอบว่าตัวแปรต่าง ๆ ี่มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ถ้าค่าสถิติของ Bartlett มีนัยสำคัญว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) โดยใช้วิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์ไลค์ลิวสูงสุด (Maximum Likelihood : ML) และค่าสถิติตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่

1. ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square) ระดับการยอมรับ คือ ไม่มีนัยสำคัญหรือค่า P-value มากกว่า .05

2. ค่า Factor loading ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ .30

3. ค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย (RMSEA) ใช้ประเมินความสอดคล้องของโมเดล ดังนี้ ถ้ามีค่าระหว่าง 0.05 - 0.08 แสดงว่าโมเดลค่อนข้างสอดคล้อง

ถ้ามีค่าระหว่าง 0.08 - 0.10 แสดงว่าโมเดลสอดคล้องเล็กน้อย

ถ้ามีค่าน้อยกว่า 0.10 แสดงว่าโมเดลไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระดับการยอมรับ คือ น้อยกว่า .08

4. ค่า GFI ระดับการยอมรับตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป

5. ค่า AGFI ระดับการยอมรับตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป

ในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลดังกล่าว เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ค่านำหนักของตัวแปรที่จะนำไปใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้ และทำการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป รวมทั้งการปรับโมเดลจากค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้โมเดลตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการกำหนดองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย กรอบแนวคิดและร่างตัวบ่งชี้

จากการสังเคราะห์ พบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ด้านความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการพัฒนาตนเอง 3) ด้านทักษะการสอนอย่างมืออาชีพ 4) องค์ประกอบหลักด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ 5) องค์ประกอบหลักด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวนี้ ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นั้นเพราะภาวะผู้นำถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของครูทุกคนในโรงเรียน การประสานงานและช่วยถักทอให้ทีมงานของบรรดาผู้นำย่อยเหล่านั้น ให้เข้ามาเชื่อมโยงกันแบบโครงสร้างใยแมงมุม (Web structure) ให้ทำงานซึ่งประสานและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างลงตัว

คอยช่วยเหลือแนะนำการทำงานและพัฒนาความเป็นผู้นำให้แก่ทีมงานตลอดจนผู้นำในทุกระดับทั่วทั้งโรงเรียน ความสัมพันธ์เชิงการแบ่งปันอำนาจ หรือการใช้อำนาจร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญ โดยความเป็นผู้นำของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งตามแต่ละสถานการณ์ ดังนั้นภาวะผู้นำจึงมิใช่เป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องแพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางทั่วทั้งองค์กร [12] นอกจากนี้ภาวะผู้นำของครูยังจะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจของครูและทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน รวมทั้งการเผยแพร่วัฒนธรรมทางการศึกษาและการปฏิบัติที่ดี ไปสู่เพื่อนครูเพื่อการพัฒนาระบบการเรียนการสอนและคุณภาพผู้เรียน [13] และองค์ประกอบทั้งหมดที่ได้จากการสังเคราะห์ดังกล่าว จึงถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำทางวิชาการ ที่สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [15] ที่กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูไว้ในคู่มือการประเมินสมรรถนะของครูในการปฏิบัติงานของครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ภาวะผู้นำของครูประกอบด้วยความเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change agency) เช่นเดียวกับ York

- Barr and Duke [31] ที่สรุปความหมายภาวะผู้นำของครูว่า ภาวะผู้นำของครูในแง่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน ใช้บทบาทของผู้นำเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ท่ามกลางครูและครูผู้นำเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน และ Childs-Bowen and Scrivner (2000 ; อ้างถึงในอภาภรณ์ ราชพัฒน์. [18] ที่กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูว่า ต้องมีการพัฒนาตนไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพภายใต้บรรยากาศของการเรียนรู้ร่วมกันของครูเป็นผู้ที่หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ [28] เป็นผู้นำการเรียนการสอน [24] มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการเรียนการสอน [27] มีการสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน [20] เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีทักษะการสอนแบบมืออาชีพและมีความสนใจในการพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ [23]

2. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมขององค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านทักษะการสอนอย่างมืออาชีพ ซึ่งผลวิจัย ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Suranna and Moss [29] ทำการวิจัยเพื่อค้นหาภาวะผู้นำของครูที่พบว่าครูผู้มีภาวะผู้นำมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ 1) เป็นผู้สอนที่ดีในห้องเรียน 2) เป็นผู้นำทางชีวิตให้กับเพื่อนครู 3) เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร 4) รับผิดชอบต่อตัวแทนขององค์กรทั้งในโรงเรียนหรือของสมาคมท้องถิ่น 5) ทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ และผู้บริหารด้วยซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้มีความหมายในทางเดียวกับทักษะการสอนอย่างมืออาชีพ และ Richardson ackerman and aarah mackenzie [28] ที่ได้ระบุลักษณะและภาระหน้าที่ของครูที่มีภาวะผู้นำว่าแม้บทบาทแบบเป็นทางการของครูจะยังคงดำเนินอยู่ แต่บทบาทใหม่ของครูที่มีภาวะผู้นำกลับเป็นไปในแบบไม่เป็นทางการและได้รับมาจากประสบการณ์ในระหว่างการเรียนการสอน ซึ่งบทบาทด้านนี้แสดงออกได้ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดในห้องเรียนและแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้

อื่น และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [15] ที่กล่าวถึงลักษณะที่ดีของครูในความมุ่งมั่นด้านวิชาการไว้ว่า ครูมีหน้าที่ในการเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำไปถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ที่จำเป็นสำหรับครูคือ 1) ศาสตร์ที่จะสอนครูต้องติดตามความก้าวหน้าของวิชาที่จะถ่ายทอดจากหนังสือเอกสารวารสารตามสื่อต่าง ๆ ตลอดจนจนเข้าประชุมเพื่อรับรู้ความคิดใหม่ ๆ ข้อค้นพบที่ขยายความรู้ออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะเตรียมพร้อมให้ตนเองมีความรู้ทันสมัยต่อเหตุการณ์ 2) ศาสตร์การสอนแม้ครูจะมีความรู้ดีในศาสตร์สาขาที่ชำนาญ แต่ความรู้เหล่านั้นจะไม่มีประโยชน์ต่อวิชาชีพครูแม้แต่น้อยหากครูยังขาดความรู้เรื่องของการถ่ายทอดวิชาการเหล่านั้นครูจึงจำเป็นต้องติดตามศึกษาค้นคว้าให้ทันต่อความก้าวหน้าของศาสตร์การสอน เพื่อค้นหาวิธีการที่จะอธิบายหรือถ่ายทอดให้ศิษย์เข้าใจสาระต่าง ๆ และ 3) ศาสตร์การพัฒนาคนโดยที่อาชีพครูเป็นอาชีพสร้างคนที่มีศักยภาพให้แก่ประเทศชาติผู้สร้างจึงจำเป็นต้องเอาใจใส่และถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาคนให้มีความพร้อมในด้านวิชาการ วิชาชีพ และการดำรงตนให้ เป็นคนดีที่สังคมปรารถนา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า องค์ประกอบด้านทักษะการสอนอย่างมืออาชีพนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นอกจากนี้ ในส่วนขององค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม รองลงมาที่พบว่า มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน และถือเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของภาวะผู้นำทางการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายได้ว่าอาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำของครูได้ก้าวเข้ามาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาความเป็นมืออาชีพของครูโดยเฉพาะในด้านวิชาการหรือภูมิวิสัยอันได้แก่ความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการที่จะสอนตลอดจนเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีเฉลียวฉลาดเชื่อมั่นในตนเองรู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถทำการสอนดีและปกครองดี [2] ซึ่งสอดคล้องกับ Northern and Bailey อ้างถึงในปราโมทย์ เบนญกกาญจน์. ที่กล่าวถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำทางการว่าประกอบด้วย 1) เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำทางวิสัยทัศน์ 2) มีความสามารถเกี่ยวกับการวางแผนยุทธศาสตร์ 3) เป็นผู้ผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) มีความ

สามารถในการสื่อสาร 5) มีความสามารถเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ 6) สร้างบรรยากาศการทำงานขึ้นในโรงเรียน และ 7) กระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตและเช่นเดียวกับ Papagiannis และคณะ [26] ได้กล่าวถึงครูที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการว่ามีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งภายในโรงเรียนเองและระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) สร้างศักยภาพภาวะผู้นำในหมู่เพื่อนร่วมงาน 3) การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและองค์กรอย่างมืออาชีพ 4) เขียนและพูดอย่างมีประสิทธิภาพ 5) มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านความรู้และการจัดการเรียนการสอน 6) เป็นผู้ชี้้นำการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการสอน 7) มีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาตนเองและภายนอกสถานศึกษา 8) มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาโครงการและแผนงานทางการศึกษา และ 9) มีความสามารถในการฟัง กล่าวตัดสินใจในความขัดแย้ง และมีทักษะในการอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่ม และอารัตน์ ราชพัฒน์ [18] ที่ทำการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พบว่าภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) เป็นแบบอย่างทางการสอน 3) มีส่วนร่วมในการพัฒนาและ 4) องค์ประกอบหลักเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง

3. ผลการตรวจสอบสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองพบว่า คำนำหน้าขององค์ประกอบมาตรฐานมีค่าเป็นบวก และมีค่าเป็นบวกที่ค่อนข้างสูงและใกล้เคียงกัน โดยองค์ประกอบ ด้านทักษะการสอนอย่างมืออาชีพ มีค่านำหน้าขององค์ประกอบมาตรฐานสูงที่สุดนั้น อาจเนื่องมาจากทักษะการสอนอย่างมืออาชีพ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติหน้าที่ของครู ดังที่ คักดีไทย บวรกิจ [7] กล่าวว่าสิ่งที่ครูมืออาชีพควรตระหนักเป็นอย่างยิ่งก็คือ “คุณภาพการสอน” ซึ่งเป็นความสามารถที่จะสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคน นั้นเพราะสภาพของการเรียนรู้ในโลกแห่งการเรียนรู้ยุคปัจจุบันและอนาคต ที่มีปัจจัยของการเรียนรู้ และความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จึงทำให้ “ครู” ต้องปรับตัวในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ได้ “ผลผลิต” ทั้งในด้าน “ความรู้” ที่จะถ่ายทอดและ “ผู้เรียน” ที่มีคุณภาพ [10] ส่วนองค์ประกอบ

ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานรองลงมา คือ ด้านการพัฒนาตนเองซึ่งถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญด้วยเช่นกัน เนื่องจากพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูที่สอดคล้องกับการพัฒนาตนเองของครูไว้ในมาตรฐานที่ 1 สรุปว่า ครูต้องมีการปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง

การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กรหรือหน่วยงาน หรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนาและการประชุมปฏิบัติการ สอดคล้องกับอรุณ จันทวานิช [19] ที่กล่าวถึงคุณลักษณะครูดี ด้านการพัฒนาตนเองว่า ต้องมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพราะว่ปัจจุบันนี้วิทยาการมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ดังนั้นครูต้องศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับวิชาที่สอนอยู่เสมอ เพื่อให้ก้าวหน้าต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เป็นคนทันเหตุการณ์ทันสมัย นำสิ่งแปลกใหม่มาสอนอยู่เสมอ และครูต้องเป็นคนที่มีความขยัน อดทน ครูก็จะได้รับความรัก ความศรัทธา จากผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน ส่วนองค์ประกอบ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ซึ่งถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญมากด้วยเช่นกัน ไม่เฉพาะครูที่ปฏิบัติหน้าที่ที่สอนเท่านั้น หากแต่ครูต้องสร้างให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้เรียนด้วยเช่นกัน ผลการวิเคราะห์ที่สะท้อนให้เห็นว่าหากครูมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แล้วจะส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน กล่าวคือจะมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกไวต่อปัญหา มองการณ์ไกล มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถคิดได้หลายแง่มุมและมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกแพลงอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว ตลอดจนสนใจต่อผลกระทบและพฤติกรรมผู้อื่นในการที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์การเป็นบุคคลที่ให้ความสำคัญระดักระวังเป็นอย่างสูงต่อการกระทำของตนเองและของผู้อื่น เป็นบุคคลที่จะสามารถให้นำหนักของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจไปสู่วิสัยทัศน์ของผู้นำ โดยการเสนอคำวิจารณ์ที่สร้างสรรค์ ความคิดริเริ่มและวิธีการแปลกใหม่ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. [11] ด้านความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะของผู้นำยุคใหม่ ที่กล่าวกันว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ที่ทุกกลุ่มขององค์การมีความจำเป็นที่จะต้องมี

การวิเคราะห์ตนเองหรืออาจจะต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง นั้นเพราะหากเราไม่เปลี่ยนแปลงตนเองขณะที่สภาวะแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ รอบตัวเราเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มันอาจจะนำเราไปสู่หายนะหรือความล้มเหลวหรือการสาบสูญ หรือล้มละลายได้ [3] และองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบต่ำสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แต่ก็ถือว่ามีความสำคัญเช่นเดียวกันเนื่องจากมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงและเป็นที่น่าสังเกตว่านอกจากองค์ประกอบหลักมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงแล้ว ตัวแปรทั้ง 10 ตัวแปร ขององค์ประกอบนี้ก็มีค่าสูงเช่นเดียวกัน คือ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเป็นบวกอยู่ระหว่าง .72 ถึง .88 และหากพิจารณาถึงตัวแปรที่มีค่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงสุดก็พบว่า ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เช่น คำหนึ่งถึงการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักมากกว่าการตอบสนองความต้องการของครูผู้สอนแต่ฝ่ายเดียวสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่และแสดงออกอย่างจริงจังในการที่จะเป็นตัวของเขาเองมีการฝึกกระบวนการคิดและการแสดง ออกโดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของเขาในการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการสนับสนุนเสริมแรงและให้คำปรึกษาจากครู และมีการกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงานนักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จ

จากผลการวิเคราะห์และข้อสังเกตดังกล่าวอาจเนื่องมาจากความตระหนักในความเป็นครูที่มีความกระตือรือร้นในการเร่งรัดให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รู้จักหาเทคนิค หรือกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนมาช่วยเสริม เปลี่ยนแปลงวิธีสอนเพื่อลดความเบื่อหน่าย ซ้ำซาก จำเจโดยการการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านการเรียน ตลอดจนการบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ให้ได้มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวาแจ่มใสน่าเรียนไม่มีสภาพแห่งความกลัว หวาดผวา วิตกกังวล สอดคล้องกับ จินตนา ณ สงขลา [1] ที่กล่าวว่าบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีในชั้นเรียนต้องเป็นบรรยากาศที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น เป็นกันเอง ยอมรับและส่งเสริมความสำคัญของ

ผู้เรียน ให้ความรู้สึกเป็นอิสระและได้ใช้ความสามารถของผู้เรียน มาเป็นประโยชน์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ท่าทีและ พฤติกรรมของครูจะต้องแสดงให้เห็นว่า มีความตระหนักใน ความรับผิดชอบที่มีต่อผู้เรียน ยกย่อง ยอมรับนับถือ ให้เกียรติ และสนใจปัญหาของผู้เรียนอย่างจริงจัง เป็นบรรยากาศที่ก่อให้เกิด ความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึง การตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก มากกว่า การตอบสนองความต้องการของครูผู้สอนแต่ฝ่ายเดียว

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต้นสังกัด

1.1 ผลจากการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานต้นสังกัดหรือ สำนักงานเขตพื้นที่หรือสถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัย ไปใช้ในการพัฒนาครูในด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของครูสู่การพัฒนาการศึกษาที่มี คุณภาพต่อไป

1.2 ควรมีการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ใน การพัฒนาครูด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ ครูเปลี่ยนจากการเป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติตามหน้าที่ มาเป็นครูผู้ สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยการเป็นผู้นำ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมนานาชาติ

1.3 ควรมีการนำผลการวิจัยนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการ ประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของครูและบุคลากร ทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 ควรประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการของครู โดย ดำเนินการภายในสถานศึกษา ด้วยการนำตัวบ่งชี้จากการวิจัยครั้ง นี้ไปประยุกต์ใช้

2.2 ควรจัดทำแผนหรือโครงการที่ส่งเสริมให้เกิด การใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูและบุคลากรทั้งในระยะสั้น และระยะยาว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดและ ประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 ควรมีการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทาง วิชาการของครูในสถานศึกษาสังกัดหน่วยงานอื่น

3.3 ควรมีการวิจัยเชิงประเมินและติดตามผลการนำ ตัวบ่งชี้ที่ได้ ไปใช้ในการประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการของครูใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานใน การวางแผนการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ภูศรี และรองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมฆไธสง อาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญ ที่ช่วยในทางวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ไป ด้วยดี ขอขอบคุณคณะทำงานทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการ วิจัย และขอขอบคุณครอบครัวผู้วิจัยที่ทำให้การทำวิจัยบรรลุ วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] จินตนา ณ สงขลา.(2523). **การสร้างแบบทดสอบบุคลิกภาพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาในภาคกลางของ ประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [2] ชีรศักดิ์ อัครบวร. (2544). **ความเป็นครูไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ก. พลพิมพ์.
- [3] เพ็ญพร ทองคำสุก. (2553). **ตัวแบบสมการโครงสร้างภาวะ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุชะฎิบัณฑิต (การบริหารการ ศึกษา). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [4] เคนมหาชัย นันธิษา (2558). "การมีส่วนร่วมของคณะ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงาน วิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2," **วารสารมหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).** 9(3) : (กันยายน-ธันวาคม) ; 89-98
- [5] ภาวิดา ชาราศรีสุทธิ. (2547). **ภาวะผู้นำและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารการศึกษา.** ม.ป.พ.
- [6] วรณี แกมเกต. (2540). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพ การใช้ครู : การประยุกต์ใช้โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่ม พหุและโมเดลเอ็มทีเอ็มเอ็ม.** วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- [7] ศักดิ์ไทย บวรกิจ. (2557). **ครูมืออาชีพ : สิ่งจำเป็นที่ควรมีและควรเป็น. บทความ.** สืบค้นเมื่อ 28 มิ.ย. 2557 จาก tdc.snru.ac.th/UserFiles/b2.doc, ม.ป.ป.
- [8] สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2556). **การทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ.** รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- [9] สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยูทธ ชูสอน. (2557). **ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ : แนวคิดและการวิจัย.** มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- [10] สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. (2553). การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาสู่ “ครูมืออาชีพ. **วารสาร. สมาคมเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย.** สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.
- [11] สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). **ภาวะผู้นำทฤษฎีปฏิบัติ : ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์.** กรุงเทพฯ : วิวัฒน์ เอ็ดดูเคชั่น.
- [12] สุวีรัตน์ พัฒนเสียร. (2552). **ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** ปรินญานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุซงกีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [13] สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ. (2552). **การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนภายหลังการประเมินภายนอกรอบแรก.** รายงานการวิจัย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [14] สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต 3. (2553). **การพัฒนาคุณภาพครูด้วยวิธีการเสริมพลัง.** กรุงเทพฯ : กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา.
- [15] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู.** กรุงเทพฯ : ชุมชนสมรรถนะการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- [16] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). **ข้อริเริ่มระดับโลกว่าด้วยการศึกษามาก่อน.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- [17] ____ (2557). **สภาวะการณ์การศึกษาไทยในเวทีโลก ปี 2557.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- [18] อภาร์ตน์ ราชพัฒน์. (2554). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์ ปรินญาดุซงกีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [19] อ่าง จันทวานิช. (2554). **คู่มือสำหรับข้าราชการใหม่ : เส้นทางวิชาชีพครู.** กรุงเทพฯ : สำนักงาน กค. กระทรวงศึกษาธิการ.
- [20] Bossert, S. T. School Effects. (Boyan, N. J., Ed.). (1988). **Handbook of research on education Administration : A Project of the American Educational Research Association.** Longman : Inc. NY.
- [21] Conbach, L. Joseph. (1984). **Essential of Psychology and Education.** 5th ed. Tokyo : Mc Graw-Hill.
- [22] Hair, J.F., Black, WC., Babin, B.J., Anderson, R.E. & Anderson, R.E. (2010). **Multivariate data analysis.** 7th ed. Upper Saddle River, New Jersey : Pearson Education,.
- [23] Katzenmeyer, M. and G. Moller. (2001). **Awakening the Sleeping Giant : HelpingTeacher Develop as Leaders.** 2nd ed. Thousand Oaks. CA : Corwin.
- [24] Leithwood, K., and Duke,D.L. (1999). **A century's quest to understand school leadership.** In K.S.
- [25] Mujis, D. and Garris, A. (2006). **Teacher led school improvement : Teacher leadership in the UK.** Teaching and Teacher education.(22).
- [26] Papagiannis, G. J. and other. (1995). **The School restructuring movement in the U.S.A : An analysis of major issues and policy applications.** Paris : International institute for educational planning, UNESCO.
- [27] Pellicer L. O., and Anderson L. W. (1995). **A handbook for teacher leader.** Thousand Oaks : Corwin Press.

- [28] Richardson Ackerman and Sarah Mackenzie. (2006). **Identified the characteristics and responsibilities of teacher leaders.**
- [29] Suranna, K. J. (2000). **The nature of teacher leadership : A case study of elementary school teachers from a five-year teacher education program.** Doctoral dissertation,. University of Connecticut, Storrs.
- [30] Yamane, Taro. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis.** Third editio. New York : Harper and Row Publication,
- [31] York-Barr, J., and Duke. (2004). **What Do We Know About Teacher Leadership?.** Findings From Two Decades of Scholarship. Review of Educational Research.